

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

*Факультет № 6
Кафедра соціології та психології*

ТЕКСТ ЛЕКЦІЇ

навчальної дисципліни «**Психологія та корекція сімейних стосунків**»
вибіркових компонент
освітньої програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

053 Психологія (практична психологія)

за темою – Характеристика дошлюбного періоду та молодії родини

Харків 2020

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 23.09.20 № 9

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 6
Протокол від 16.09.20 № 6

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з гуманітарних та
соціально-економічних дисциплін
Протокол від 18.09.20 № 5

Розглянуто на засіданні кафедри соціології та психології (протокол від 7.09.20 № 9)

Розробник:

Доцент кафедри соціології та психології Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат психологічних наук, доцент Греса Н.В.

Рецензенти:

1. Кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник, доцент кафедри психології та педагогіки гуманітарного факультету Національної академії Національної гвардії України, Воробйова І.В.
2. Доцент кафедри соціології та психології факультету №6 Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат психологічних наук, доцент, Шиліна А.А.

План лекції

1. Специфіка дошлюбного і передшлюбного періодів
2. Поняття та загальна характеристика молоді родини.

Рекомендована література:

Основна

1. Варга А.Я. Системная семейная психотерапия : краткий лекционный курс. СПб.: Речь. 2001. 144 с.
2. Опорний конспект лекцій з курсу «Психологія сім'ї» для студентів напряму підготовки 6.030103 «Практична психологія». Мукачєво: Вид-во МДУ, 2016р. 94с.
Режим доступу: <http://dspace.msu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/720/1/%D0%9C%D0%B0%D1%80%D1%86%D0%B5%D0%BD%D1%8E%D0%BA%20%D0%9C.%D0%9E.%20%D0%9F%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%20%D1%81%D1%96%D0%BC%27%D1%97.pdf>
3. Помиткіна Л.В. Психологія сім'ї. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Л.В. Помиткіна, В.В. Злагодух, Н.С. Хімченко Н.І. К.: Вид-во Нац. авіац. ун-ту «НАУ-друк», 2010. 270 с. Режим доступу: http://shron1.chtyvo.org.ua/Pomytkina_Liubov/Psykholohiia_simji.pdf
4. Психологія сім'ї: навч. посібник / [Поліщук В.М., Ільїна Н.М., Поліщук С.А., Мисник С.О., Савченко Ю.Ю. та ін.]; за заг. ред.В.М. Поліщука. [2-е вид.]. Суми: ВТД «Університетська книга», 2008.282 с.
5. Столярчук О. А. Психологія сучасної сім'ї : навч.посіб. Кременчук: ПП Щербатих О.В., 2015. 136 с. Режим доступу:http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/19502/1/O_Stoliarchuk_PSS_IL.pdf
6. Ушакова І.М. Психологія сім'ї. Конспект лекцій. НУЦЗУ. 2017. Режим доступу:http://univer.nuczu.edu.ua/tmp_metod/2067/Konspekt_lekcij_PsS.pdf
7. Эйдемиллер Э.Г., Юстицкис В. Психология семьи и семейная психотерапия. СПб.: Питер. 1999. 656 с.

Допоміжна

1. Алёшина Ю.Е. Индивидуальное и семейное психологическое консультирование. М.: Класс, 1999. 208с.
2. Бондарчук О.І. Психологія сім'ї: Курс лекцій. К.: МАУП, 2001.96 с.
3. Елизаров А.Н. Основы индивидуального и семейного психологического консультирования: Учебное пособие. М.:«Ось», 2003. 336 с.
4. Кравець В. Психологія сімейного життя: В 2-х ч. - Тернопіль, 1995. 695 с.
5. Психология семейных отношений с основами семейного консультирования: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Е. И. Артамонова, Е. В. Екжанова, Е. В. Зырянова и др.; Под. Ред. Е. Г. Силаевой. М.: Издательский центр «Академия», 2002 192с..
6. Психологія сімейних взаємин: нав.посіб./[М.С. Корольчук, ПП. Криворучко, В.І. Осьодло та ін.]; заг.ред.М.С. Корольчука. К.:Ніка-Центр, 2010.296 с.
7. Седих К.В. Психологія сім'ї : навч. посіб.. К.:ВЦ«Академія»,2015. 192 с.
8. Семейная психология : учеб. пособ. для вузов / Л.Б. Шнейдер. Изд. 3-е.М. : Академ. проект ; Екатеринбург :Деловая книга, 2007. 736 с.
9. Целуйко В.М. Ц34 Психология современной семьи : кн. для педагогов и

родителів. М. : Гуманитар. изд. центр ВЛАДОС, 2006. 287 с. : ил. (Психология для всех).

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Пошукова система Google Scholar <http://scholar.google.com/>
2. Пошукова система Springer <https://link.springer.com/>
3. Пошукова система Google books <https://books.google.com/>
4. Пошукова система WorldWideScience.org <https://worldwidescience.org/>
5. Пошукова система DOAJ <https://www.doaj.org/>
6. Пошукова система DOAB <https://www.doabooks.org/>
7. Пошукова система SpringerOpen <https://www.springeropen.com/>
8. Електронна бібліотека Наукова періодика України <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/>
9. Moodle — Національний університет «Острозька академія»
<https://moodle.ua.edu.ua/login/index.php>

Текст лекції

У психології сімейних відносин прийнято виділяти дошлюбний і передшлюбний періоди. До особливостей дошлюбного періоду відносять весь життєвий сценарій людини від народження до шлюбу. До передшлюбного періоду відносять взаємодію з шлюбним партнером до шлюбу. У передшлюбному періоді виділяють передшлюбне знайомство і передшлюбне залицяння. Зупинимось дещо детальніше на передшлюбному знайомстві. Статистичні дані свідчать про те, що переважна кількість знайомств відбувається в обстановці, віддаленій від реальності і супроводжуються «ефектом ореолу», оскільки молоді люди намагаються виглядати краще щодо зовнішнього вигляду, так і по відношенню до розповідей про себе і своїх міркувань про життя. Знайомство до шлюбу відрізняється не тільки за характером, але і за тривалістю. За даними досліджень існує пряма кореляція між тривалістю передшлюбного знайомства і успішністю і стабільністю шлюбних відносин. Статистичні дані свідчать про те, що найбільш стійкі шлюби складаються при тривалості передшлюбного знайомства від 1 до 3 років. Як занадто короткий, так і занадто тривалий період є факторами ризику для стійкості шлюбних відносин. Короткий період передшлюбних відносин недостатньо інформативний і не сприяє достатньому пізнанню свого шлюбного партнера. Тривалий період веде до зменшення сексуальної привабливості, знижується інтерес і новизна міжособистісних відносин. Період залицяння, строго кажучи, не є стадією життєвого циклу сім'ї. Але від успішності його протікання залежить в результаті існування сім'ї, оскільки його кінцевою метою є укладання шлюбу. Для того щоб ця мета була досягнута, молоді люди повинні впоратися з такими завданнями: 1) Завдання встановлення інтимних відносин. Спочатку завдання досягнення інтимності постає як завдання встановлення близьких відносин з однолітками спочатку своєї статі як психологічно більш зрозумілого і близького. Його вирішення починається, як правило, ще в підлітковому віці, коли підліток стимулює ослаблення емоційного зв'язку з сім'єю, встановлюючи близькі відносини з однолітками. Як спосіб вирішення цього завдання виступає дружба, так як це перша самотійно обрана підлітком прихильність. 2) Завдання набуття навичок залицяння. Період залицяння для молодих людей в сучасному суспільстві триває досить довго. Навчання

залицяння починається, як правило, в підліткових гетерогенних групах, поступово переходячи до взаємодії в парах. Перші побачення виконують ряд важливих функцій: розвага, соціалізація, прояв статусу і його корекція, задоволення сексуальних потреб, встановлення товариських, відносин, вибір шлюбного партнера, інтимність. Якщо період залицяння триває занадто довго, ймовірність укладання шлюбу в результаті падає, що пояснюється тим, що складається і закріплюється певний життєвий стереотип. 3) Завдання оволодіння власною сексуальністю. Сексуальна поведінка в підлітковому або юнацькому віці носить чітко експериментальний характер. Це викликано і цікавістю, і бажанням сексуальної розрядки. Питання про нормальність своєї сексуальної поведінки, його рамках, етичності обов'язково викликає заклопотаність і переживання і у молодих людей. 4) Завдання визначення власного способу проживання життя. Дана задача є однією з найбільш важко усвідомлюваних, так як період залицяння може не закінчуватися шлюбом не тому, що людина не навчилася інтимності, нормам статеврольової поведінки або не опанувала власну сексуальність, а тому, що вона не схильна мати сім'ю, і прагне до інших, альтернативних традиційному, стилів життя.

2. Функції дошлюбного періоду. Існують три найважливіші функції цього періоду, які, відповідно відбивають три основних та хронологічно послідовних етапи початку сімейному житті: 1) накопичення спільних вражень і переживань. На цьому етапі створюється емоційний своєрідний потенціал наступної сімейному житті, запас почуттів. Здатність освіжати свої почуття зверненням до романтичного залицяння, повертати у кожній із періодів шлюбу юнацьку захопленість одне одним одна із найважливіших умов сімейного життя. Це можливо, якщо спільні переживання враження виявляються істотно більшими і радісними. 2) дедалі більше глибоке впізнавання одне одного й паралельне уточнення і перевірка прийнятого рішення. Під час впізнавання головним є здійснення довгострокового експерименту – активного планування умов та соціальні обставини, у яких виявляються необхідних наступної сімейному житті якості: покладливість, готовність до співпраці й компромісів, взаємодоповнюваність, толерантність, стриманість, спроможність до самовиховання. Бажаним на етапі впізнавання є знайомство будинками – не ті, що зобов'язують до шлюбу візити у сім'ї одне одного, а ті, що дозволяють побачити свого обранця за умов близьких до сім'ї. Чималу роль для пізнання одне одного мають значення і спільно пережиті труднощі, які дозволяють виявити здатність можливого обранця до подолання у шлюбі перешкод. 3) функція, відповідна останньому етапу передшлюбного знайомства, – це проектування сімейному житті. Головним є означення й узгодження укладу майбутньої сім'ї. Найбільш прогресивної і максимально відповідної сучасних умов є: егалітарна сім'я, передбачає цілковите дерегулювання та справжнє рівноправність його й дружини. Цей тип сім'ї передбачає: ретельний і скрупульозний опис прав і обов'язків подружжя; високу культуру спілкування, повагу особистості іншого, взаємоінформованість і конфіденційність у взаєминах. 3. Проблема мотивації, що сприяє вступу до шлюбу. У сучасній психології розрізняють три мотивації на шлюб: - мотивація на сам факт шлюбу. Головна рушійна сила в цьому випадку - намір укласти шлюб. Часом це відбувається під впливом інших при реалізації гасла "Пора!". При цьому інша людина є лише засобом для виконання заповітного бажання - одружитися або вийти заміж. І в загальному неважливо, який саме партнер поруч. Важливо, щоб

був і не заперечував проти укладення шлюбу. Якщо такої людини поруч немає - всі сили витрачаються на її пошуки. Самі по собі такі дії не пофарбовані в негативні тони. У багатьох випадках шлюб стартує саме з цієї позиції, і люди, що мали серйозну потребу в сімейній самореалізації, довго і щасливо, у всякому разі благополучно живуть у шлюбі. Проблеми виникають, коли згодом зустрічається людина, яка здатна викликати сильне почуття. Такий варіант навіть не розглядається як психологічна зрада: адже внутрішня переконаність свідчить, що законний чоловік був всього лише засобом; - мотивація на певний тип шлюбу. У цих випадках діють більш впевнені люди, вони орієнтуються на такого партнера, який здатний здійснити їхні мрії. У давні часи для жінки ознакою успішного заміжжя був шлюб з капітаном далекого плавання, артистом, дипломатом. Для юнака - шлюб з дочкою відомих людей, начальників. У нинішні часи символом успішного заміжжя є шлюб з іноземцем або іноземкою, багатою людиною, фотомоделлю. Сам по собі цей факт не несе негативного забарвлення. Проблеми виникають, якщо порівняльні вибори можуть відбуватися в житті багато разів: завжди можна знайти когось ще кращого; - мотивація на певну людину. В цьому випадку обранець сприймається як конкретна реальна людина, з усіма слабкостями і недоліками. Звичайно, можуть зустрітися і краще і красивіше, але це нічого не змінює. Це був свідомий вибір з установкою на прийняття певної людини.

4. Позитивні та негативні дошлюбні фактори. Вивчення передшлюбних відносин стало підставою для виділення дошлюбних факторів ризику. До них відносять: - ранній вік наречених (у нас такий вік негласно вважають для чоловіка до 20 років, для жінки до 18 років); - пізній вік (для Заходу таким віком є: для чоловіка - 40-45 років, для жінки - 30-35 років, для нас: для чоловіка - 30-32 роки, для жінки - 25-27 років); - перевищення віку дружини щодо віку чоловіка; - наявність у дружини вищої освіти; - міського походження; - гетерогенність статусу; - соціально-демографічна різниця в походженні; - відсутність братів і сестер у дружини; - відсутність сестер у чоловіка; - несталі відносин до шлюбу; - негативне ставлення батьків до шлюбу; - дуже короткий або занадто тривалий період знайомства; - дошлюбна вагітність; - наявність друзів протилежної статі. Крім цих, виділяють групу позитивних факторів, вплив яких підвищує ймовірність успішних і гармонійних стосунків у шлюбі. До них відносять: - вищу освіту у чоловіка; - оптимальну тривалість передшлюбних відносин (від 1 року до 3 років); - "теплі" стосунки до шлюбу; - подібні риси характеру (крім домінування і суперництва); - наявність рольових очікувань і їх збігу і узгодженість; - наявність спільних друзів майбутньої сімейної пари; - згода батьків на шлюб і їх позитивна оцінка наміченого союзу.

На сьогоднішній день, дошлюбне консультування є надзвичайно актуальною й цікавою темою. Т. Ф. Суслова виділяє наступні види психологічного консультування молодих людей в дошлюбний період: консультування як інформування; консультування по телефону довіри; індивідуальне психологічне консультування; групове психологічне консультування.

Найчастіше проблеми, що пов'язані з вибором шлюбного партнера вирішуються на індивідуальному консультуванні.

На думку А. Н. Єлізарова, в дошлюбному консультуванні найчастіше вирішуються такі питання, як: утруднення у спілкуванні з протилежною

статтю; утруднення у пошуку шлюбного партнера; дошлюбна вагітність неповнолітніх.

Дошлюбне консультування - це як допомога молодим людям сформувати в своїй уяві свій майбутній шлюб для того, щоб в подальшому виникало значно менше проблем у самому шлюбі. Клієнти, які приходять на прийом до психолога найчастіше не можуть чітко сформулювати свою скаргу, тому завдання психолога дізнатись якомога більше інформації про те, що саме бентежить його клієнта. Безперечно, основна ціль дошлюбного консультування - це надати психологічну допомогу, тобто розмова з психологом повинна допомогти людині у вирішенні проблем та налагодженні між особистісних відносин з оточуючими. Але відповісти на питання в чому саме і як психологічна допомога повинна проявлятися не так легко. Іноколи після консультації трапляється те, що клієнту здається, що його не зрозуміли або недооцінили. Він не бачить ніякого результату. Але проходить деякий час і клієнт помічає, що багато з того, що обговорювалось з психологом - консультантом, допомогло йому переоцінити себе. Успіх в дошлюбному консультуванні багато в чому залежить від того, як консультант вирішує такі важливі задачі, як вислуховування клієнта і розширення його уявлень про себе та особистої ситуації. Адже дійсно, в житті багатьох людей не має такої особи з якою вони могли б відверто поговорити. Розповісти про те, що їх хвилює. Адже не кожен може сказати своєму другу або подрузі, що він або вона не можуть знайти шлюбного партнера, чи те, що їх не влаштовують сексуальні відносини з їх партнером, або навіть назнають як правильно їм обрати того самого шлюбного партнера та інше. А вже те, що консультант може уважно вислухати та зрозуміти - надзвичайно важливо і саме по собі приносить позитивні результати.

Найчастіше в процесі консультування проявляються наступні проблеми з вибором шлюбного партнера:

- 1)проблема „маски”, коли майбутні партнери приймають на себе не притаманну їм роль;
- 2)розрахунок на можливість переробити свою особистість, якщо необхідно підлаштуватися під партнера;
- 3)потяг змінити свого обранця;
- 4)ідеалізація партнера;
- 5)самотність (труднощі у встановленні близьких стосунків з протилежною статтю) та інші.

Проблеми, пов'язанні з пошуком потенційного шлюбного партнера, як зазначає А. Н. Єлізаров, можуть бути пов'язані з такими причинами:

- тиск соціуму або обставин - теперішній соціум або обставини притискають людей до того, що вони починають передчасно шукати собі партнера. Все це трапляється за рахунок того, що в дитинстві хлопцю/дівчині на вистачало батьківського кохання; перед очима постає приклад родичів, друзів, знайомих; матеріальні труднощі в сім'ї. У випадку передчасного пошуку шлюбного партнеру можливі неадекватні способи пошуку партнера, присутня тенденція до згортання етапів знайомства;
- сім'я клієнта - сама сім'я може створювати такі умови, які перешкоджають майбутньому шлюбу;
- „пастки стосунків” між партнерами. Перша пастка концепція А. Менегетті. Пояснює, яким чином один партнер впливає на іншого. Якщо вплив розглядати

не змістовно, а надаючи йому загальну оцінку, то можна замітити наступний феномен - одна людина в стосунках наче розквітає, а інша починає виглядати більш залежною. Друга пастка К. Хорні описала конкретний образ життя і відповідний до нього склад особистості, при якому вступ у шлюб для людини стає проблематичним. З одного боку, людина хоче сподобатись іншому, налагодити з ним міцні стосунки, з іншого боку, її лякає кінцевий етап, він несвідомо створює труднощі на шляху до зближення, для того щоб все зруйнувати. Третя пастка згідно з А. Адлером, існує тип розвитку особистості, для якого характерно розглядати сферу стосунків між двома істотами різного полу як сферу боротьби за владу, домінування. Стосунки з протилежною статтю починають розглядатись як небезпечні. Для того щоб ухилитися від цих небезпечних стосунків, люди здатні ховатися в хворобу або у довготривале страждання з приводу нерозділеного кохання. Це дозволяє довгий час стримуватись від вступу у реальні стосунки з протилежною статтю, від вступу у шлюб; неефективні стратегії поведінки у період пошуку шлюбного партнера.

Поняття та загальна характеристика молоді родини.

Сім'я - це заснована на єдиній общесемейной діяльності спільність людей, пов'язаних узами шлюбу- батьківства-споріднення, і, тим самим, що здійснює відтворення населення і наступність сімейних поколінь, а також соціалізацію дітей і підтримку існування членів сім'ї. Сімейне життя - процес, який розгортається в часі і йде в соціальному оточенні. Сім'я - один з найбільш консервативних соціальних інститутів, вона опирається змінам. В категорії сімей, які потребують особливої допомоги, на перше місце висувається молода сім'я. Знадобилося чимало зусиль і часу, щоб в сучасному суспільстві утвердився сам термін «молода сім'я». Це не означає, що сформувався якийсь особливий тип сім'ї. Її проблеми входять складовою частиною в коло проблем сучасної сім'ї. Тому ставлення до молоді сім'ї визначається тією соціальною політикою, яка проводиться щодо інституту сім'ї в цілому.

. Типи молодих сімей та стадії їх розвитку. На думку Ф. А. Мустаєвої, існує три типи молодих сімей: Перший тип - традиційний. Сім'я такого типу характеризується орієнтацією подружжя виключно на сімейні цінності. Лідером в родині, принаймні формальним, є чоловік. Дозвілья частіше спільне, закрите. Другий тип - подружжя орієнтоване переважно на розвиток особистості, партнери мають установку на малодітну сім'ю. Спостерігається соціально-рольова рівновага (по можливості використовується допомога батьків подружжя). Третій тип - молоде подружжя, орієнтоване переважно на розваги. При цьому чоловік і дружина мають як спільних друзів, так і кожен своїх з числа, як правило, колишнього оточення. Репродуктивні установки припускають бездітну або малодітну сім'ю.

На думку Н. Акермана, молода сім'я в своєму розвитку проходить три стадії. Перша стадія - стадія монади - коли самотній парубок або дівчина, фінансово самостійні, живуть окремо від батьківської сім'ї, самостійно реалізуючи свої потреби, виробляючи якийсь досвід самостійного життя, перевіряючи на своєму досвіді правила, засвоєні в батьківській родині. На цій стадії формуються усвідомлені і перевірені на практиці правила власного існування, дуже важливі для розвитку майбутньої сім'ї. Діада - пошук компромісу, коли молоді встановлюють правила свого спільного життя, проходять період адаптації, звикають до нових сімейних ролей. Стадія діади надзвичайно важка і важлива для молодих, і від того, як і в якій обстановці

будуть вироблені правила спільного існування, чи будуть ці правила дійсно прийняті подружжям, або один з них буде домінувати, а інший просто підкориться нав'язаним йому правилами в силу більш слабого характеру або під впливом якихось інших обставин, залежить життєвий стиль розвитку сім'ї: чи будуть там накопичуватися проблеми або дружини з позиції співробітництва вирішуватимуть проблемні ситуації на стадії їх виникнення. Згодом молода сім'я, часто незалежно від того, наскільки успішно вона вирішила проблеми діади, вступає в наступну стадію життєвого циклу - тріаду: у молодих народжується дитина. Це час серйозної кризи для будьякої сім'ї. Подружжя думають, що з народженням дитини все стане краще, адже традиційно прийнято ідеалізувати материнство. Дійсно, відносини в молодій сім'ї піддаються серйозним випробуванням, наприклад таким, як структурна криза сім'ї. Часто у людей виникає відчуття, що вони стали віддалятися один від одного. Саме на цю стадію припадає пік чоловічих зрад, який пов'язаний швидше з труднощами перегляду сімейних правил і обов'язків. Ці труднощі є головною причиною конфліктів, можливого емоційного «розлучення», який може спровокувати і справжнє розлучення. І то, як реально буде розвиватися сім'я при появі новонародженого, багато в чому буде залежати від того, яку базу, не тільки емоційну, але і матеріальну, заклало подружжя, розуміючи, який важкий період їм доведеться пережити.

Можна виділяти в розвитку молодої сім'ї наступні етапи: 1. Етап взаємного інтересу, що виникає як при першому знайомстві, так і в ситуаціях, коли вже знайомі перші люди потрапляють в обставини, які передбачають більш тісний особистий контакт. На цьому етапі відносини характеризуються виникненням взаємної симпатії, інтересу.

2. Етап проби, коли особисті контакти стають більш глибокими і постійними. Молода пара переходить до проби відносин (дослідження збігів смаків, уподобань, думок). На цій стадії розвитку відносин відбуваються зазвичай і перші сексуальні контакти, які теж є специфічною пробою, тим важливішою, якщо молоді люди вже мають сексуальний досвід. На цих стадіях формування відносин відбувається зазвичай без їх афішування, навпаки, іноді вживаються заходи для того, щоб приховати факт їх існування.

3. Етап суспільних відносин, коли пара демонструє відносини навколишнім людям. Настає період більш тривалих контактів (в тому числі і сексуальних), які відбуваються, так би мовити, «на різних територіях»: молоді люди зустрічаються, а іноді нетривалий час разом живуть то в квартирах батьків або знайомих, то в кімнатах гуртожитків, то в готелях. Однак на цьому етапі розвитку відносин грошові кошти у кожного свої, немає «загальної каси». Цей період відносин характеризується тим, що молодих людей знайомі і родичі сприймають як стійку пару. Для молодих людей важливим є те, як їх відносини «вписуються» у кожного в систему вже існуючих відносин і зв'язків. На цій стадії відбувається знайомство з батьками і родичами, з друзями. У зв'язку з цим особливу роль грають ті оцінки, які дають оточуючі.

4. Етап цивільного шлюбу - не є обов'язковим, оскільки передбачає в обов'язковому порядку економічну незалежність молодих або хоча б їх «територіальну автономію» - проживання окремо від батьків. Цивільний шлюб, який передбачає спільне ведення господарства та спільне проживання, - це наступна стадія розвитку молодої сім'ї, яка стає можливою у зв'язку і в залежності від економічної самостійності молодих.

5.Етап офіційного, зареєстрованого шлюбу - стадія, на якій відносини оформляються для додання їм значимого з точки зору правових наслідків статусу. Момент реєстрації шлюбу можна вважати днем офіційного народження молодого сім'ї. Однак необхідно враховувати той факт, що сім'єю молода пара може вважати себе і на більш ранніх стадіях розвитку відносин. Мова в цьому випадку може йти про існування сім'ї в соціологічному сенсі.

Основні причини розлучень в молодих сім'ях. Всі подружні союзи проходять стадію розбіжностей. Наявність конструктивно вирішених конфліктів є важливим компонентом такої структури сім'ї, як подружньої пари. Подружжя, особливо молоде, зазвичай драматизує будь-яку спірну ситуацію і вважає, що єдиний шлях виходу з такої ситуації - розлучення. Конфліктними подружніми парами називають такі, в яких між подружжям існують постійні сварки, де їхні інтереси, потреби, наміри і бажання приходять в зіткнення, породжуючи особливо сильні і тривалі емоційні стани.

Залежно від частоти, глибини і гостроти конфліктів виділяють кризові, конфліктні, проблемні і невротичні родини.

Кризова сім'я. Протистояння інтересів і потреб подружжя носить гострий характер і зачіплює важливі сфери життєдіяльності родини. Подружжя займає непримиренні і навіть ворожі позиції по відношенню один до одного, не погоджуючись ні на які поступки. До кризових шлюбних союзів можна віднести всі ті, котрі чи розпадаються, чи знаходяться на грані розпаду.

Конфліктна сім'я. Між подружжям існують постійні сфери, де їхні інтереси зіштовхуються, породжуючи сильні і тривалі негативні емоційні стани. Однак шлюб може зберігатися завдяки іншим факторам, а також компромісним рішенням конфліктів.

Проблемна сім'я. Для неї характерно тривале існування труднощів, здатних завдати відчутного удару стабільності шлюбу. Наприклад, відсутність житла, тривала хвороба одного з подружжя, відсутність засобів на утримання родини, осуд на тривалий термін за злочин і ряд інших проблем. У таких родинях ймовірно загострення взаємин, поява психічних розладів в одного чи обох партнерів.

Невротична сім'я. Тут основну роль грають не спадкові порушення в психіці подружжя, а нагромадження впливу психологічних труднощів, з якими зустрічається родина на своєму життєвому шляху. У партнерів відзначається підвищена тривожність, розлад сну, емоції з будь-якого приводу, підвищена агресивність і т.д.

Причин сімейних конфліктів дуже багато: різні погляди на сімейне життя; нереалізовані очікування і незадоволені потреби, пов'язані з сімейним життям; пияцтво одного з подружжя; подружжя невірність; грубість, зневажливе ставлення один до одного; небажання чоловіка допомагати дружині в домашніх справах; побутова невлаштованість, матеріальні труднощі; неповажне ставлення чоловіка до родичів дружини і навпаки; відмінності в духовних інтересах і потребах і т.п. В.А. Сисенко розглядав причини більш детально і конкретно: незадоволеність сексуальних потреб одного або обох подружжя; незадоволеність потреби в цінності і значущості свого «Я» (порушення почуття власної гідності з боку іншого партнера, його зневажливе, неповажне ставлення, образи, образи, постійна критика); незадоволеність потреби одного або обох партнерів в позитивних емоціях (відсутність ласки, ніжності, турботи, уваги і розуміння, психологічне відчуження подружжя один від одного,

емоційна холодність); пристрасть одного з подружжя до спиртних напоїв, азартних ігор і тому подібних речей, що призводить до великих витрат грошових коштів; фінансові розбіжності подружжя (питання взаємного бюджету, утримання сім'ї, вкладу кожного з партнерів в її матеріальне забезпечення); незадоволеність потреби у взаємодопомозі, взаємної підтримки, потреби в кооперації і співробітництві, незадоволеність веденням домашнього господарства. Подружжю треба навчитися взаємодіяти з батьками і родичами, а важливіше - навчитися поважати один одного. Сімейна злагода будується поступово на взаєморозумінні і власному самовдосконаленні. Якщо кого-небудь з подружжя не влаштовують звички, потреби і установки іншого, треба, щоб і інший це усвідомив і зрозумів, що необхідна зміна. виправити становище можна в тому випадку, якщо цього хочуть обидва.

